

EuroFIA výroční konference

Brusel 9.-11. června 2010

Stávka státních zaměstnanců v Belgii, stávka umělců ve Španělsku a překvapení ze shody vzájemných informací, že zima všude skončila jen před pár dny, a že během první půle tohoto krizového roku byla ve všech zemích divadla plná diváků. Na bruselských ulicích se ale zdálo, že narostl počet bezdomovců a řada restaurací v úzkých uličkách starého města má zabeďněné vchody. Takové byla scéna letošního setkání evropských zástupců členských zemí FIA.

Tentokrát byla agenda na jeden den vystřídána dalším kolem projektu financovaného z evropských peněz, *Genderová rovnoprávnost a rovné příležitosti*. Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo získat mezi českými herečkami nikoho, kdo by měl čas či chuť se jednání zúčastnit, a protože pozoruji i malý zájem o tuto otázku, odkazuji případné zájemce na materiály v angličtině, které jsou k dispozici na webové stránce FIA. Jde o *Chartu FIA*, která shrnuje situaci v této oblasti, a navrhuje co by měly jednotlivé členské organizace dělat v těchto otázkách: rovné příležitosti při nabídce práce a profesionálního vývoje, stereotypní zobrazování charakterů a věková diskriminace, sexuální obtěžování na pracovišti, degradující zneužívání při tvorbě rolí /např. nadměrné množství svlékacích scén/, sociální ochrana v souvislosti s opatrováním dětí, mateřstvím a pod., rovnost zastoupení ve vedení odborů. Na jednání byl také schválen obsah navržené příručky.

Agenda letošní konference se většinou týkala otázek, kterými se naše HA dosud nezabývala, nebo se zabývala jen okrajově. Jde o reakci umělecké veřejnosti na revizi *direktivy EU o pracovní době*, v níž naši bruselští zástupci kladou důraz na to, že je nutné brát v úvahu fakt, že naše povolání trpí pracovní nestabilitou, krátkodobými smlouvami, tím, že řada umělců má větší množství jednotlivých zaměstnavatelů, že je nutné brát při hodnocení pracovní doby v úvahu i dobu „neviditelnou“/t.j. domácí příprava, ztracený a neuhonorovaný čas – zájezdy, čekání, či krátké doby odpočinku mezi jednotlivými pracovními povinnostmi a pod./, častá časová akumulace pracovních povinností /počet představení na vrcholu sezóny/.

Další informace týkající se jednání v evropském parlamentu se věnovala vývoji v problému *pirátství* /především internetového/. Tady pro nás vyvstává problém, jestli máme podporovat výrobce v jejich snaze zabránit či omezit zneužívání uměleckých výrobků, zatímco oni nás nutí, abychom svá práva převáděli na ně. Mohl by to být jeden z argumentů, kterým bychom podmiňovali naše jednání s výrobci v otázkách převádění práv. Prodloužení ochrany práv z 50 na 70 let pro nás zatím nepřichází v úvahu. *Digitální agenda* pro Evropu se týká nového jednotného trhu při využívání digitální technologie, ochrany před jejím zneužíváním a zvýšení možností při přístupu k rychlému a superrychlému internetu pro všechny obyvatele EU. Důležitý je návrh *Uznání základních práv výkonných umělců*. Týká se jednak otázek převodu práv na producenty, jež by neměly být vynucovány, ale hlavně postavení umělce ve svobodném povolání a ochrana jeho práv. Věnuje pozornost i tak zvanému „falešnému“ zaměstnávání, kdy umělec sice pracuje v podobném vztahu k zaměstnavateli jako regulérně zaměstnaný umělec, ale má přitom jen „jednorázovou“ smlouvu, kdy zaměstnavatel za něj neplatí sociální a zdravotní zaměstnavatelské příspěvky. Otázkou transparentnosti *kolektivních správců práv* a případné reformy řízení těchto práv se na evropské půdě zabývali jak zástupci zaměstnavatelů tak umělců. *Pracovní mobilita*, která se v našem případě týká především taneční sféry, je další evropskou oblastí jednání. Pro nás je důležité, že při FIA vznikla skupina, do níž je přihlášena i naši taneční sekce, která bude řešit otázky související s ukončením taneční kariéry. Podrobnosti může sdělit člen prezidia Vladimír Nečas.

Podstatným bodem je už dlouhodobě otázka statusu svobodného povolání. Vzhledem k tomu, že všude v Evropě i u nás roste /a v budoucnu zřejmě ještě podstatně poroste/ počet těch, kdo pracují na krátkodobé či jednorázové smlouvě, je tato otázka pro naši asociaci podle mého názoru podstatná a měli

bychom se jí začít věnovat, i když, jak se zdá, česká herecká obec o to zatím nemá valný zájem. Cílem by mělo být dosažení podobných pracovních podmínek jako mají herci zaměstnaní. Nutno je začít u smluvní povinnosti ze strany zaměstnavatele týkající se úrazového pojištění při výkonu práce. Mezi další otázky patří i právo být členem hereckých odborů a tím pádem být zastupován při kolektivním vyjednávání, což dosud právně čeští herci a herečky nemají.

Toto se musí řešit na vládní úrovni a s tím souvisí s našimi neexistujícími kontakty s ministerstvem kultury, a v otázkách pracovních i ministerstvem práce na změně zákoníku práce, kde by měla být kapitola svobodného povolání. Ve většině evropských zemí /i v těch nových, jako je např. Maďarsko, Polsko či Slovinsko/ existují těsné kontakty na vládní tělesa. Na jednání v Bruselu jsem dospěl k názoru, že by se tato otázka měla stát stěžejním cílem našeho konání.

Při diskusi se na jednání několikrát objevil názor, že se hodně věnujeme otázkám jako je kulturní diverzita, pirátství, problémům s vymáháním práv, genderovým otázkám atd., ale málo se věnujeme tomu, co nás zasahuje přímo, čili problémy, s nimiž se setkáváme při konkrétní práci. V tomto ohledu je pro naši zemi velmi poučné čtení jednotlivých národních zpráv. K tomu podotýkám, že letos jsem za nás žádnou zprávu nevypracoval, protože problémy, kterými se prezidium v poslední době zabývalo, by pro zahraniční čtenáře byly nerelevantní.

Z národních zpráv vybírám informace, které by pro nás jednak mohly být námětem k přemýšlení, jednak obrazem toho, s čím se jednotlivé země musí vyrovnávat. Vzorem pro všechny je stále britská *Equity*. Není divu, protože v Británii se zákony příliš nepletou do samotné existence a je na jednotlivých lidských uskupeních, jaké vztahy si mezi sebou utvoří. Navíc v Británii je 70-80% umělců ve svobodném povolání, proto má *Equity* pro jejich existenci značný význam. Tato zpráva je také nejobsáhlejší, týká se trvalého vyjednávání s televizemi, filmovými producenty, divadelními podnikateli i veřejnými institucemi, které řídí divadelní činnost. Nová koaliční vláda už rozhodla o snížení rozpočtu na kulturu, ale na druhé straně oznámila revizi licencování hudebních produkcí a převádění příjmů z národní loterie do umělecké sféry, stejně jako vytvoření pobídek pro získávání financí ze soukromé sféry.

Smutné čtení je zpráva *řecké asociace*, která kromě své ostré ideologičnosti, uvádí, že ve státě řízených divadlech se snížily platy, a že krátkodobé smlouvy nebudou vůbec obnovovány. Dochází k progresivnímu ústupu státu od financování divadel a snaze přesunout toto břímě na banky a soukromý sektor. Umělci vloni stávkovali dokonce 11krát. Podobné trendy je možné pozorovat v *Polsku*, kde ministerstvo kultury na kongresu o polské kultuře v Krakově /škoda, že u nás k ničemu podobnému nikdy nedošlo/ sice zveřejnilo 14 zpráv o stavu polské kultury z hlediska jejich tvůrců, ale současně i zveřejnilo návrh pravidel na fungování a financování veřejných i soukromých kulturních institucí s tím, že by obě sféry měly mít stejné, podnikatelské, postavení. /Něco, proti čemuž protestovali pražští umělci při loňských privatizačních snahách magistrátu./ Další plány jsou ještě horší. Např. ministerstvo chce zavést termínované smlouvy ve více než 200 polských divadlech, a dokonce i zákaz těmto zaměstnancům pracovat ve filmu, televizi a jiné externí činnosti.

Lotyšští umělci mají se svým ministerstvem úzké ztahy a např. dobře spolupracují při návrhu zákona o předčasném odchodu do penze, o minimální gáži /které se ovšem vinou krize nečekaně týká její snížení/, jednájí s ministerstvem i o financování divadel v příštím roce.

V *Itálii* herecká asociace úzce spolupracuje s vládními tělesy, v únoru se podílela na vzniku zákona regulujícího otázky „živých vystoupení“, kdy zákon uznává fakt, že na ně nemůže pohlíženo jen z finančního hlediska, a kdy i určuje roli státu, krajů a místních samospráv v řízení a financování živého umění, dále vytvoření databáze profesionálních umělců a spoustu jiných důležitých aspektů, spolu s otázkami práv umělců ve svobodném povolání tak, jak se zmiňují výše.

Pro nás by měl být příkladem maďarský zákon, o kterém jsem už informoval dřív, a který určuje způsoby financování kultury i zakládání a rušení kulturních institucí, proto doporučuji, abychom mu věnovali víc pozornosti.

Na závěr optimistická zpráva z *Finska*, země, z níž pochází naše současná prezidentka Agnete Haaland, kde také existuje úzké spojení mezi vládou a asociací. Ministerstvo kultury ustavilo skupinu, která se má věnovat změně zákona o copyrightu ve prospěch jeho držitelů. A navíc, tamější herečky, které si chtějí pořídit potomka, se mohou radovat. Kdo má 1-4 letou smlouvu, bude mít právo na automatické prodloužení smlouvy o dobu strávenou na mateřské dovolené. A navíc došlo k posunu i v otázce rovných příležitostí v přístupu k filmovým rolím. Herci, režiséři, filmoví pracovníci a scénáristé vyhlásili spolu s producenty projekt „Nechť všem talentům je dána šance“. Jedním z návrhů projektu je to, že by ve všech filmech, jež dostávají nějakou státní podporu, měly mít ženy nejméně 40% zastoupení v hlavních rolích. Takový návrh rozvířil v Norsku velkou debatu a finská ministryně kultury prohlásila, že je pro zavedení takové kvóty.

Pokud by kdokoliv měl zájem o podrobnosti z jednotlivých materiálů projednávaných na konferenci, jsou k dispozici v anglické verzi v digitální podobě.

Jiří Hanák